

mgr Anna Śleszyńska-Świdorska¹

Zakład Zarządzania
Uniwersytet w Białymstoku

Konsumpcja a wzrost gospodarczy w Polsce. W cieniu globalnego kryzysu gospodarczego

WPROWADZENIE

Kryzys gospodarczy na świecie spowodował wiele negatywnych konsekwencji. Podczas gdy w jednych krajach obserwować można bardzo rozległe i głębokie przemiany, to w innych krajach przemiany te mają charakter bardziej łagodny. Nie oznacza to jednak, że kraje, które do tej pory zostały mniej dotknięte przez światowy kryzys, nie zostaną nim dotknięte bardziej w przyszłości. Kryzys gospodarczy jako makrouwarunkowania w wielu przypadkach może mieć bowiem odroczony wpływ. Dotyczyć to może np. zmian w konsumpcji gospodarstw domowych. Spowolnienie wzrostu gospodarczego zauważalne jest znacznie wcześniej, aniżeli dokonujące się zmiany w konsumpcji.

Słabnąca polska gospodarka wydaje się przemawiać za tym, że od pewnego czasu w Polsce mamy do czynienia z odroczonymi skutkami oddziaływania globalnego kryzysu gospodarczego. Słabnie zarówno wzrost gospodarczy, jak i wydatki konsumpcyjne.

Głównym celem niniejszego artykułu jest zbadanie współzależności pomiędzy konsumpcją a wzrostem gospodarczym w świetle globalnego kryzysu gospodarczego. Okres analizy obejmuje generalnie lata 2005–2012. W niektórych sytuacjach okres obejmuje także kilka lat przed rokiem 2005. Tam gdzie było to możliwe wykorzystano również dane z pierwszych kwartałów roku 2013. Aczkolwiek badaną kwestię z wykorzystaniem wskaźników makroekonomicznych analizować można w dłuższym okresie, na przykład od roku 1995, co daje praktycznie dwa cykle gospodarcze, to zamierzeniem autora nie jest analiza współzależności pomiędzy konsumpcją i wzrostem gospodarczym w ogóle, ale właśnie w warunkach globalnego kryzysu gospodarczego. Stąd wypływa też przy-

¹ Adres korespondencyjny: ul. Zawadzka 59/48, 18-400 Łomża, tel. +48 504 447 148, e-mail: a.sleszynska@interia.pl.

jęty okres badawczy. Realizacja tego celu jest możliwa dzięki osiągnięciu celów cząstkowych, którymi są: analiza kształtowania się wzrostu gospodarczego i konsumpcji w Polsce w latach 2005–2013 oraz zbadanie ich korelacji w latach 2006–2012. Pomimo że w roku 2005 i 2006 nie obserwowano jeszcze oznak globalnego kryzysu gospodarczego, to rok 2005 i 2006 uwzględniono w badaniu, traktując je jako okres bazowy dla zmian zachodzących w polskiej gospodarce pod wpływem globalnego kryzysu gospodarczego.

KONCEPTUALIZACJA I KSZTAŁTOWANIE SIĘ WZROSTU GOSPODARCZEGO

Wzrost gospodarczy jest procesem, do którego dąży każdy kraj. Jak podkreśla wielu ekonomistów, mechanizm długookresowego wzrostu gospodarczego i uwarunkowania jego osiągnięcia są jednym z najważniejszych zagadnień ekonomicznych.

W ogólnym ujęciu wzrost gospodarczy można rozumieć jako powiększanie się podstawowych wielkości ekonomicznych, pomiędzy którymi występuje wiele zależności o charakterze sprzężeń zwrotnych. Oznacza to, że zmiany jednej wielkości wywołują zmiany w innych wielkościach ekonomicznych. W tym kontekście najczęściej wzrost gospodarczy utożsamia się z powiększaniem realnej wartości produktu krajowego brutto (PKB), który przyjmuje się za syntetyczny wskaźnik pomiaru poziomu wzrostu gospodarczego w danym kraju. Takie podejście zastosowane jest również w niniejszej pracy.

PKB zdefiniować można jako strumień produktów wytworzonych najczęściej w ciągu roku lub kwartału. Uwzględniając przy tym skutki inflacji, powstaje realny PKB mierzący fizyczną zagregowaną wielkość produkcji w gospodarce [Hall, Taylor, 2000, s. 43].

W praktyce stosuje się trzy sposoby pomiaru PKB, którymi są:

- bezpośrednie badanie firm i zsumowanie całkowitych wartości wytworzonych przez nie dóbr i usług finalnych,
- zsumowanie zagregowanych wydatków na wytworzone w kraju dobra i usługi finalne,
- zsumowanie całkowitych dochodów z czynników produkcji, wypłaconych gospodarstwom domowym przez przedsiębiorstwa [Krugman, Wells, 2012, s. 44].

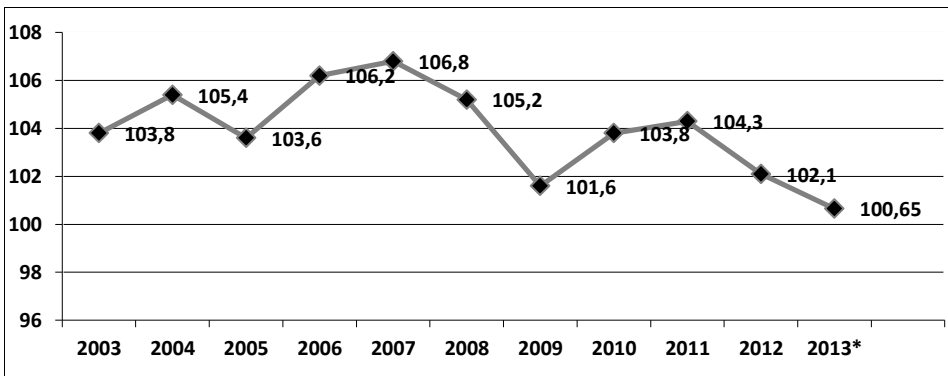
Wymienione metody obliczania PKB sugerują czynniki kształtujące poziom PKB, a tym samym i poziom wzrostu gospodarczego. Do czynników tych zaliczyć można: wydatki na dobra i usługi różnych podmiotów gospodarczych, wielkość produkcji wytworzonej w różnych gałęziach gospodarki oraz całkowity dochód uzyskany przez różne podmioty gospodarki.

Wykorzystując PKB jako miarę wzrostu gospodarczego należy zaznaczyć, że nie tyle ważny jest sam poziom PKB, co jego zmiany w czasie [Raczko, 1994, s. 211]. Mogą to być zmiany zarówno dodatnie, jak i ujemne. Tendencja wzrostowa PKB świadczy o wroście gospodarczym, a tendencja spadkowa PKB o słabnącym tempie wzrostu gospodarczego.

Konkludując, osiągnięty w danym czasie poziom wzrostu gospodarczego i mechanizm jego kształtowania się jest efektem ujawniających się w tym samym czasie potrzeb społeczeństwa, które zróżnicowane są nie tylko w wymiarze czasowym, ale i przestrzennym. Zróżnicowanie to stanowi podstawę zróżnicowania efektywnościowego każdej gospodarki. Na tym tle pojawiają się przeciwstawne sobie zjawiska, takie jak: rozwój i zacofanie, bogactwo i nędza czy stagnacja i dynamika. Taki stan rzeczy jest jednak naturalny i nieunikniony. Zawsze bowiem w określonej przestrzeni i czasie, obok rozwoju będzie istniało zacofanie, bogactwo i nędza itp. Taki jest mechanizm wzrostu gospodarczego, a istniejące w tym czasie przeciwności są nierozłącznym jego elementem [Meredyk, 2000, s. 243–244].

Dany kraj osiągając coraz wyższy poziom wzrostu gospodarczego, zapewnia społeczeństwu lepszy poziom życia. Społeczeństwa mając do dyspozycji większe dochody, więcej wydają pieniędzy, w rezultacie czego przedsiębiorstwa wytwarzają więcej. Rośnie zatem produkcja, konsumpcja i inwestycje. W wyniku tych procesów poprawia się jakość kapitału ludzkiego, co w świetle wartości, jaką współcześnie przypisuje się kapitałowi ludzkiemu, uznać można za istotę wzrostu gospodarczego. W kontekście tym znaczenia nabiera PKB *per capita*, który jest powszechnie stosowaną miarą poziomu życia.

Aczkolwiek wymienić można przynajmniej kilka istotnych oznak wzrostu gospodarczego, które najczęściej sprowadza się do zmian w wielkościach ekonomicznych, takich jak m.in.: zatrudnianie, konsumpcja, produkcja, ceny. To zmiany w PKB, wydają się być podstawowym źródłem informacji o gospodarce w danej chwili. Aczkolwiek, jak podkreśla się, PKB nie jest w pełni poprawną miarą wzrostu gospodarczego [Kwiatkowski 2007, s. 251], to jednak jego powszechność zastosowania w tym obszarze jest nadal wysoka. Kształtowanie się produktu narodowego w Polsce w latach 2003–2013 przedstawia rysunek 1.

*średnia dla I i II kwartału 2013 r.

Rysunek 1. Zmiany PKB w Polsce w latach 2003–2013 (rok poprzedni =100%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Produkt Krajowy Brutto r/r, (http)].

Z analizy rysunku 1 wynika, że tempo wzrostu gospodarczego w Polsce w ostatnich kilku latach zmniejszyło się. Podczas gdy w roku 2007 poziom PKB w stosunku do roku 2006 zwiększył się o 6,8%, to już w roku 2012 poziom PKB w stosunku do roku 2011 zwiększył się tylko o 2,1%. Tempo wzrostu gospodarczego w latach 2007–2012 zmniejszyło się zatem ponad trzykrotnie. Pomimo, że nie zakończył się jeszcze trzeci kwartał 2013 r. [w momencie pisania tekstu – przyp. red.], to analizując wynik średniego poziomu PKB dla pierwszych dwóch kwartałów roku bieżącego, który wynosi 0,65 % w stosunku do I i II kwartału 2012 roku, to powiedzieć można, że taki stan rzeczy nie napawa optymizmem. Nawet fakt, że w roku 2009 Polska jako jedyny kraj na tle pozostałych krajów UE zanotowała najlepszy poziom PKB, nie zmienia tego, że polska gospodarka jest coraz bliżej recesji. Nie mniej jednak daje nadzieję na powolną poprawę sytuacji. Warto przeanalizować w tym zakresie prognozy kształtowania PKB *per capita* 2013–2020. W wariantcie umiarkowanym i optymistycznym przedstawia je tabela 1.

Tabela 1. Zakładany wzrost PKB *per capita* w Polsce (w cenach stałych) w latach 2013–2020

Scenariusz umiarkowany								
Lata	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Prognoza	1,029	1,032	1,032	1,037	1,038	1,037	1,034	1,033
Scenariusz optymistyczny								
Lata	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Prognoza	1,035	1,041	1,048	1,042	1,039	1,038	1,039	1,042

Źródło: [Kusideł, Lewandowska-Gwarda, (http)].

Z analizy tabeli 1 wynika, że prognoza poziomu PKB w Polsce w latach 2013–2020 utrzyma się na zbliżonym poziomie w poszczególnych latach, osiągając poziom wzrostu nieco powyżej 1%. Jeżeli przeanalizujemy dane z wariantu umiarkowanego i pesymistycznego, to widać, że prognozowane poziomy PKB, nie różnią się znacznie od siebie. Zaznaczyć jednak należy, że w wariantcie optymistycznym prognozy są troszeczkę lepsze.

Jak wynika zatem z prognoz, aczkolwiek tempo wzrostu gospodarczego w Polsce poprawi się, to dynamika wzrostu PKB będzie niższa niż przed rokiem 2012.

KONSUMPCJA I JEJ STRUKTURA W UKŁADZIE SEKTOROWYM I TERYTORIALNYM

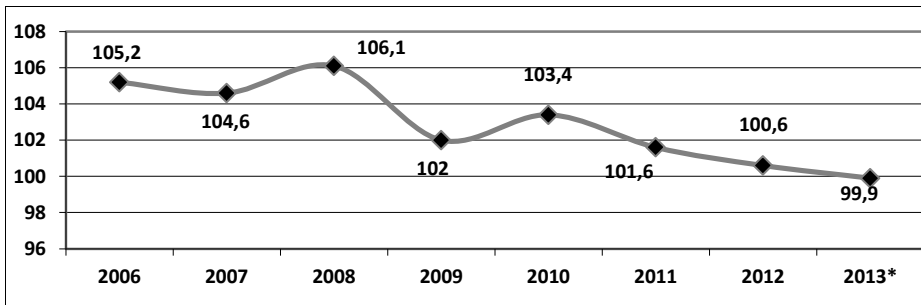
Obok wzrostu gospodarczego, konsumpcja stanowi jedno z ważniejszych pojęć w naukach ekonomicznych. Najczęściej konsumpcję utożsamia się z działaniami służącymi zaspokojeniu różnego rodzaju potrzeb konsumpcyjnych. W obszarze tym istotne są nie tylko dobra i usługi wykorzystywane do zaspoko-

jenia potrzeb, ale również i uwarunkowania wpływające na zaspokojenia potrzeb ludzkich. Współczesne warunki gospodarcze w Polsce nie są korzystne dla konsumpcji. Słabnący wzrost gospodarczy ogranicza konsumpcję gospodarstw domowych, która zróżnicowana jest w czasie i przestrzeni.

Z konsumpcją często zamiennie stosuje się termin „spożycie”, co w pierwszej chwili sugerować może, że mamy do czynienia tylko z konsumpcją artykułów żywnościowych. Obserwowana jednak w praktyce częstotliwość używania zamiennie słów spożycie i konsumpcja, wydaje się oddalać takie skojarzenia. W niniejszej pracy termin „spożycie” traktowany jest na równi z terminem „konsumpcja”.

Na przestrzeni ostatnich kilku lat obserwować można zmiany zarówno w poziomie, jak i strukturze konsumpcji. Są one efektem zmian zachodzących w otoczeniu. Zasadnicze znaczenie w tej kwestii wydaje się mieć okres globalnego kryzysu gospodarczego, który należy łączyć z przemianami zachodzącymi w obszarze gospodarek poszczególnych krajów.

Od pewnego czasu w Polsce obserwować można obniżanie się dynamiki ogólnej wartości spożycia, co przedstawia rysunek 2.

*dane za I kwartał 2013, k/k

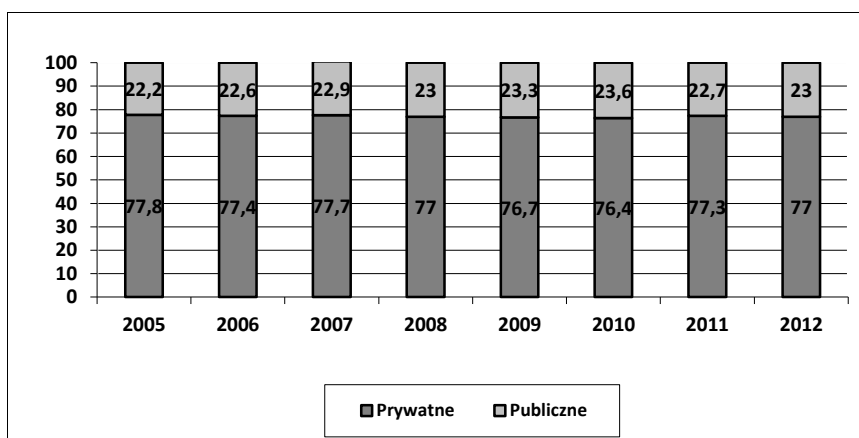
**Rysunek 2. Ogólna wartość spożycia w Polsce w latach 2003–2013
(rok poprzedni = 100%)**

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 2013*, GUS, Warszawa 2013, s. 481; *Mały Rocznik Statystyczny 2010*, GUS, Warszawa 2010, s. 480; Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej Polski w kwietniu 2013 (<http>), s. 9.

Jak wynika z rysunku 2, trend spadkowy dynamiki spożycia rozpoczął się w 2010 roku. Przyczyny takiej sytuacji upatrywać można we wpływie globalnego kryzysu gospodarczego. Rozumując tym tokiem, powiedzieć można, że w momencie rozpoczęcia się światowego kryzysu, spożycie w Polsce było dodatkowo wrażliwe na globalny kryzys gospodarczy. W 2008 roku spożycie wzrosło bowiem o 6,1% w stosunku do roku 2007. Potem jednak nastąpił spadek dynamiki wzrostu spożycia. W 2009 roku spożycie zmniejszyło się o 4,1 pkt proc. w stosunku do roku 2008. Obserwowany w 2010 roku wzrost spożycia był tylko chwilowy. W 2012 roku spożycie zmniejszyło się aż o 5,5 pkt proc. w stosunku do

roku 2008. W I kwartale 2013 roku, sytuacja uległa jeszcze pogorszeniu, spożycie spadło o 0,1% w stosunku do IV kwartału roku 2012.

Zmiany nastąpiły nie tylko w ogólnej wartości spożycia, ale także i w strukturze spożycia, na którą składa się spożycie prywatne i publiczne. Sytuację tę prezentuje rysunek 3, z którego analizy wynika, że wraz z początkiem światowego kryzysu udział spożycia prywatnego w spożyciu ogółem zmniejszył się na korzyść udziału spożycia publicznego w spożyciu ogółem. Wzrósł zatem poziom konsumpcji publicznej. Konsumpcja prywatna natomiast wyhamowała. Wyhamowała tym samym dynamika spożycia indywidualnego w gospodarstwach domowych, co prezentuje tabela 2.

Rysunek 3. Struktura spożycia w Polsce w latach 2005–2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Mały Rocznik Statystyczny 2013*, GUS, Warszawa 2013, s. 489–490; *Mały Rocznik Statystyczny 2011*, GUS, Warszawa 2011, s. 475–476; *Mały Rocznik Statystyczny 2010*, GUS, Warszawa 2010, s. 478–488; *Mały Rocznik Statystyczny 2008*, GUS, Warszawa 2008, s. 467–468.

Tabela 2. Spożycie indywidualne polskich gospodarstw domowych w latach 2005–2012 (rok poprzedni = 100, w %)

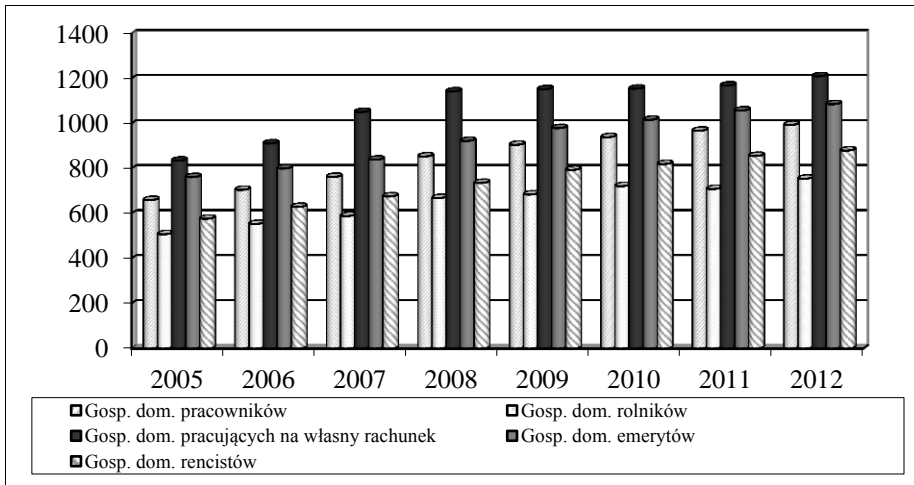
Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Dynamika	102,1	105,0	104,9	105,7	102,1	103,2	102,6	100,8

Źródło: *Mały Rocznik Statystyczny 2013*, GUS, Warszawa 2013, s. 491; *Mały Rocznik Statystyczny 2011*, GUS, Warszawa 2011, s. 482.

Z tabeli 2 wynika, że jeszcze na początku globalnego kryzysu gospodarczego, spożycie indywidualne wśród gospodarstw domowych rosło. W roku 2007 wzrosło o 4,9% w stosunku do roku 2006, a w roku 2008 wzrosło o 5,7% w stosunku do roku 2007. Od roku 2009 zaznacza się natomiast widoczny spadek tempa wzrostu spożycia indywidualnego, który w roku 2012 wyniósł tylko 0,8% w stosun-

ku do roku 2011. Tym samym spożycie indywidualne w roku 2012 było o 4,9 pkt proc. mniejsze niż w roku 2008 i 4,1 pkt proc. niższe niż w roku 2007. Powodem takiej sytuacji, zgodnie z teorią konsumpcji, może być fakt, że każdy konsument stara się jak najdłużej utrzymać dotychczasowy poziom spożycia. W związku z tym na początku globalnego kryzysu gospodarczego obserwować można podobną tendencję wzrostową spożycia indywidualnego.

Skalę zmian zachodzących w obszarze konsumpcji dobrze uwidacznia zróżnicowanie wydatków konsumpcyjnych na jedną osobę w poszczególnych grupach gospodarstw domowych (rysunek 4).

Rysunek 4. Przeciętne wydatki konsumpcyjne w gospodarstwach domowych w latach 2006–2012 (w zł)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Mały Rocznik Statystyczny 2013*, GUS, Warszawa 2013, s. 202; *Mały Rocznik Statystyczny 2011*, GUS, Warszawa 2011, s. 195; *Mały Rocznik Statystyczny 2009*, GUS, Warszawa 2009, s. 187; *Mały Rocznik Statystyczny 2008*, GUS, Warszawa 2008, s. 192; *Mały Rocznik Statystyczny 2007*, GUS, Warszawa 2007, s. 188.

Jak wynika z analizy rysunku 4, różnice w wydatkach konsumpcyjnych gospodarstw domowych są istotne. Najwięcej wydają gospodarstwa domowe pracujących na własny rachunek, najmniej gospodarstwa rolników. W 2012 r. pracujący na własny rachunek na konsumpcję wydali 38% więcej aniżeli gospodarstwa domowe rolników. W stosunku do roku 2007 zróżnicowanie to zmniejszyło się o 8%. Tym samym wydatki konsumpcyjne pracujących na własny rachunek były w 2007 roku wyższe o 44% od wydatków konsumpcyjnych rolników. Najmniejsze różnice w wydatkach konsumpcyjnych występują pomiędzy gospodarstwami domowymi emerytów i pracowników. W 2012 roku emeryci przeznaczili na konsumpcję 8,5% środków więcej od gospodarstw domowych pracowników. W 2007 roku różnica na tym poziomie wyniosła 9,1%. Istotnie zatem się

nie zmieniała. Porównując w ten sam sposób wydatki konsumpcyjne pozostałych grup gospodarstw domowych względem gospodarstw domowych pracujących na własny rachunek, które statystycznie wydają na konsumpcję najwięcej, można stwierdzić, że różnica w zakresie poziomu wydatków konsumpcyjnych pomiędzy:

- gospodarstwami domowymi pracujących na własny rachunek i pracowników zmniejszyła się z 27,5% w roku 2007 do 18% w roku 2012;
- gospodarstwami domowymi pracujących na własny rachunek i emerytów zmniejszyła się z 20% do 10% w roku 2012;
- gospodarstwami domowymi pracujących na własny rachunek i rencistów zmniejszyła się z 35,7% w roku 2007 do 27,3% w roku 2012.

Szerszym spojrzeniem na zróżnicowanie wydatków konsumpcyjnych w gospodarstwach domowych jest analiza ich zróżnicowania w ujęciu regionalnym (tabela 3).

Tabela 3. Zróżnicowanie regionalne przeciętnych miesięcznych wydatków konsumpcyjnych na osobę w Polsce w latach 2006–2012 (przeciętne wydatki w Polsce =100%)

Wyszczególnienie	Rok						
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Polska (w zł)	744,81	810,0	904,27	956,7	991,44	1015,0	1044,64
Dolnośląskie	101,9	102,4	105,9	105,9	102,8	104,2	106,5
Kujawsko-pomorskie	90,5	96,7	88,3	91,5	93,2	90,9	88,4
Lubelskie	91,0	82,0	89,6	98,0	98,1	84,3	83,1
Lubuskie	103,6	98,4	103,3	86,4	83,3	96,1	96,1
Łódzkie	103,9	98,1	102,0	104,3	104,5	102,7	99,0
Małopolskie	94,3	93,0	98,4	94,1	95,8	96,8	93,5
Mazowieckie	121,1	130,0	126,9	128,9	131,1	128,9	133,5
Opolskie	102,3	98,6	112,4	106,2	103,1	103,3	101,0
Podkarpackie	83,8	75,4	82,1	81,9	82,7	83,0	75,5
Podlaskie	95,1	95,2	88,8	86,1	85,8	88,0	97,2
Pomorskie	105,4	110,9	101,4	102,1	100,8	104,5	105,7
Śląskie	101,8	98,9	98,3	100,3	101,5	102,4	99,4
Świętokrzyskie	82,2	83,5	82,6	82,8	83,9	83,6	87,9
Warmińsko-mazurskie	86,5	89,9	89,5	91,2	87,4	85,7	86,9
Wielkopolskie	94,7	95,7	92,8	91,9	90,9	90,0	90,5
Zachodnio-pomorskie	101,8	97,3	96,6	98,3	97,3	95,8	99,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Budżety gospodarstw domowych w 2011 r.*, GUS, Warszawa 2012, s. 114; *Budżety gospodarstw domowych w 2010 r.*, GUS, Warszawa 2011, s. 111; *Budżety gospodarstw domowych w 2009 r.*, GUS, Warszawa 2010, s. 99; *Budżety gospodarstw domowych w 2008 r.*, GUS, Warszawa 2009, s. 103; *Rocznik Statystyczny Województw*, GUS, Warszawa 2008, s. 440; *Rocznik Statystyczny Województw*, GUS, Warszawa 2007, s. 468.

Z tabeli 3 wynika, że polskie gospodarstwa domowe w latach 2006–2012 na konsumpcję na osobę przeznaczyły przeciętnie 923,83 zł. Wysokość wydatkowanych kwot na konsumpcję w okresie tym była zdecydowanie najwyższa w województwie mazowieckim, gdzie gospodarstwa domowe wydawały przeciętnie o ok. 28,6% więcej niż przeciętnie w kraju. W dalszej kolejności znajdują się województwa pomorskie, w którym wydatki konsumpcyjne gospodarstw domowych przekroczyły przeciętną krajową dla lat 2006–2012 tylko o 4,4%. W innych województwach takich jak: łódzkie, lubelskie, opolskie i śląskie gospodarstwa domowe także przeznaczały na konsumpcję powyżej średniej krajowej wyliczonej dla lat 2006–2012. W poszczególnych latach obserwować można jednak kształtowanie się wydatków konsumpcyjnych poniżej średniej krajowej wyliczonej dla lat 2006–2012. W pozostałych województwach, wcześniej niewymienionych, wydatki konsumpcyjne były niższe od średniej krajowej dla badanego przedziału czasowego. Wyjątek stanowi województwo zachodniopomorskie, w którym w analizowanym okresie, w roku 2006 przekroczone średnią krajową wyliczoną dla tego roku o 1,8%.

Dotychczas przeprowadzone rozważania pozwalają wysunąć wniosek, że kryzys, pomimo że ograniczył wydatki konsumpcyjne, to nie przyczynił się istotnie do pogłębiania różnic w wydatkach konsumpcyjnych gospodarstw domowych według grup społeczno-ekonomicznych oraz w ujęciu regionalnym. Analizując jednak dynamikę wydatków konsumpcyjnych gospodarstw domowych wydaje się jednak, że spowodował on spowolnienie wyrównywania poziomu konsumpcji gospodarstw domowych w regionach.

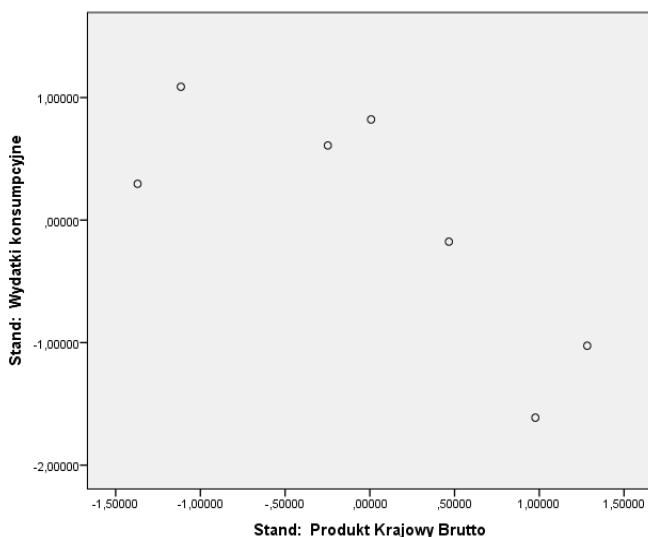
WSPÓLZALEŻNOŚĆ KONSUMPCJI I WZROSTU GOSPODARCZEGO

Jak wcześniej zaznaczono, syntetycznym miernikiem wzrostu gospodarczego może być PKB. Analizując strukturę produktu krajowego brutto, nietrudno zauważyć, że dominuje w niej fundusz spożycia, czyli konsumpcja. Powszechnie mówi się w związku z tym, że to konsumpcja napędza wzrost gospodarczy. Wpływ konsumpcji na wzrost gospodarczy wydaje się w tej sytuacji oczywisty. W tym kontekście warto przyjrzeć się odwrotnej sytuacji, gdzie poszukiwać można odpowiedzi na pytanie – czy i jak wzrost gospodarczy wpływa na konsumpcję?

W tej części artykułu badaniu z wykorzystaniem analizy korelacji zostanie poddana siła i kierunek oddziaływania wzrostu gospodarczego kraju (zmienna niezależna) na konsumpcję gospodarstw domowych w Polsce i poszczególnych województwach (zmiennie zależne). Przyjęty okres badania obejmujący lata 2006–2012 implikuje liczbę obserwacji n , która w tym przypadku wynosi 7. Biorąc pod uwagę małą liczebność próby z tablic statystycznych odczytano wartość progową (krytyczną) współczynnika korelacji Pearsona r na poziomie 0,582

w teście jednostronnym przy poziomie istotności $p < 0,05$, co ujęto przy interpretacji wyników badania. Do obliczeń wykorzystano program SPSS.

Z przeprowadzonej analizy korelacji wynika, że w badanym okresie spowolniony wzrost produktu krajowego brutto nie przekłada się istotnie na wzrost wydatków konsumpcyjnych w sektorze polskich gospodarstw domowych ($r = -0,789$ i $p < 0,05$). Gospodarstwa domowe wraz ze słabnącym PKB ograniczają stopniowo konsumpcję. Uwzględniając otrzymane wyniki analizy korelacji Pearsona i przyjętą wartość krytyczną współczynnika korelacji Pearsona dla $n = 7$ należy zaznaczyć, że zależność pomiędzy zmiennymi w badanym okresie jest umiarkowana. Sytuację prezentuje rysunek 5.

Rysunek 5. PKB a konsumpcja w gospodarstwach domowych w latach 2006–2012

Źródło: obliczenia w programie SPSS.

Z przeprowadzonej analizy korelacji wynika ponadto, że wzrost PKB (spowolniony) z różną siłą i w różnych kierunkach przekłada się na konsumpcję gospodarstw domowych w poszczególnych województwach Polski. W niektórych województwach (kujawsko-pomorskie, lubuskie, małopolskie, podkarpackie, podlaskie, pomorskie, zachodniopomorskie) przekłada się dodatnio, a w innych województwach (lubelskie, łódzkie, mazowieckie, opolskie, śląskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie, wielkopolskie) ujemnie na poziom konsumpcji. W badanym okresie dla $n = 7$ (lata 2006–2012), są to jednak zależności nieistotne statystycznie ($|r| < 0,582$ i $p > 0,05$). Wyjątek stanowi województwo dolnośląskie, gdzie analiza korelacji wykazała istotny statystycznie ujemny wpływ PKB na konsumpcję gospodarstw domowych ($r = -0,731$ przy $p < 0,05$).

PODSUMOWANIE

W Polsce w warunkach globalnego kryzysu gospodarczego nastąpiło załamanie tempa wzrostu gospodarczego. Na początku światowego kryzysu, tempo wzrostu gospodarczego rosło i w 2009 roku Polska była jednym krajem w UE notującym najwyższe PKB, lecz już od 2010 sytuacja ekonomiczna kraju zaczęła się pogarszać. W odpowiedzi na to gospodarstwa domowe zaczęły ograniczać konsumpcję. Uwidacznia się to zarówno w poszczególnych grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych, jak i w ujęciu regionalnym. Pomimo że do 2012 roku obserwować można było w Polsce dodatni poziom PKB, gospodarstwa domowe już wcześniej rozpoczęły ograniczanie wydatków konsumpcyjnych. W niektórych województwach jednak wydatki konsumpcyjne gospodarstw domowych rosną nadal. Chodzi przede wszystkim o województwa mazowieckie i pomorskie. W ogólnym ujęciu powiedzieć jednak można, że w warunkach globalnego kryzysu gospodarczego chwilowy wzrost PKB nie prowadzi do wzrostu wydatków konsumpcyjnych. Występujące na tym tle zróżnicowanie w poziomie konsumpcji gospodarstw domowych nie pogłębia się, ale proces wyrównywania występujących różnic ulega spowolnieniu.

LITERATURA

- Budżety gospodarstw domowych w 2011 r.*, 2012, GUS, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- Budżety gospodarstw domowych w 2010 r.*, 2011, GUS, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- Budżety gospodarstw domowych w 2009 r.*, 2010, GUS, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- Budżety gospodarstw domowych w 2008 r.*, 2009, GUS, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- Hall R.E., Taylor J.B., 2000, *Makroekonomia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej Polski w kwietniu 2013*, 2013, GUS, www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/POZ_gus_Konferencja_prasowa_29_maja_2013.pdf (dostęp 20.08.2013).
- Krugman P., Wells R., 2012, *Makroekonomia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Kusideł E., Lewandowska-Gwarda K., *Ekspertyza dotycząca projekcji PKB per capita (wg PPS) na poziomie województw (NUTS-2) oraz wybranych podregionów (NUTS-3) do 2020 roku wraz z analizą konsekwencji ewentualnych zmian klasyfikacji NUTS dla polityki spójności po 2020 roku*, www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/Ewaluacja_i_analazy/Krajowe_Obserwatorium_Terytorialne/Documents/ekspertyza_projekcja_PKB_per_capita_województwa_24072012.pdf (dostęp 25.08.2013).
- Kwiatkowski E., 2007, *Podstawowe kategorie i czynniki wzrostu gospodarczego* [w:] *Ekonomia. Elementarne zagadnienia*, red. R. Milewski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

- Mały Rocznik Statystyczny 2013*, 2013, GUS Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- Mały Rocznik Statystyczny 2011*, 2011, GUS, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- Mały Rocznik Statystyczny 2010*, 2010, GUS, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- Mały Rocznik Statystyczny 2009*, 2009, GUS, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- Mały Rocznik Statystyczny 2008*, 2008, GUS, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- Mały Rocznik Statystyczny 2007*, 2007, GUS, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- Meredyk K., 2000, *Teoria wzrostu gospodarczego [w:] Teoria ekonomii. Makroekonomia*, red. K. Merdeyk, t. II, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok.
- Produkt Krajowy Brutto r/r*, Bankier, www.bankier.pl/inwestowanie/notowania/macro/dane.html?id=63 (dostęp 15.08.2013).
- Raczko A., 1994, *Podstawowe kategorie i problemy wzrostu gospodarczego [w:] Ekonomia. Elementarne zagadnienia*, red. R. Milewski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Rocznik Statystyczny Województw*, 2008, GUS, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.
- Rocznik Statystyczny Województw*, 2007, GUS, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.

Streszczenie

Głównym celem niniejszego artykułu jest zbadanie współzależności pomiędzy konsumpcją a wzrostem gospodarczym w świetle globalnego kryzysu gospodarczego. Okres analizy obejmuje generalnie lata 2005–2012. W niektórych sytuacjach okres badania obejmuje także kilka lat przed rokiem 2005. Tam gdzie było to możliwe wykorzystano również dane z pierwszych kwartałów roku 2013. Aczkolwiek badaną kwestię z wykorzystaniem wskaźników makroekonomicznych analizować można w dłuższym okresie, na przykład od roku 1995, co daje praktycznie dwa cykle gospodarcze, to jednak zamierzeniem autora nie jest analiza współzależności pomiędzy konsumpcją i wzrostem gospodarczym w ogóle, ale właśnie w warunkach globalnego kryzysu gospodarczego. Realizacja tego celu jest możliwa dzięki osiągnięciu celów częściowych, którymi są: analiza kształtowania się wzrostu gospodarczego i konsumpcji w Polsce w latach 2005–2012 oraz zbadanie ich korelacji w latach 2006–2012. W badaniu wykorzystano studia literaturowe, analizę statystyczną i metodę dedukcji.

Ostatnie kilka lat w Polsce, poczynając od roku 2007, to okres turbulencji gospodarczych będących konsekwencją trwającego kryzysu gospodarczego na świecie. Dynamika wzrostu gospodarczego w tym czasie słabnie, co znajduje wyraz m.in. w zmianach konsumpcji. Pomimo że konsumpcja ulega ograniczeniu, nie pogłębia się istotnie istniejące już i tak jej zróżnicowanie. Uwidacznia to analiza konsumpcji w poszczególnych grupach społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych oraz w ujęciu przestrzennym. Wynika z niej, że pomiędzy poszczególnymi grupami gospodarstw domowych i województwami w Polsce występują znaczne różnice w tym zakresie. Chociaż w warunkach stabilności gospodarczej wzrost gospodarczy niezaprzeczalnie pozytywnie i z dużą siłą wpływa na wzrost konsumpcji, to jednak w warunkach kryzysu, spowolniony, aczkolwiek dodatni wzrost gospodarczy nie przekłada się na wzrost wydatków konsumpcyjnych.

Słowa kluczowe: konsumpcja, wzrost gospodarczy, kryzys gospodarczy

Consumption and economic growth in Poland. In the shadow of the global economic crisis

Summary

The main purpose of this article is to investigate the correlation between consumption and economic growth in the light of the global economic crisis. The period of analysis generally includes the years 2005 to 2012. In some cases, the study period also includes several years before 2005. Where this was possible data from the first quarter of 2013 were also used. Although examining the issue by using macroeconomic indicators can be analyzed over a longer period, for example, since 1995, giving practically two business cycles, it is not the intention of the author to analyze the correlation between consumption and increase economic as such, but during the global economic crisis. This objective is achieved by partial achievement of objectives, which are: analysis of the evolution of economic growth and consumption in Poland in the years 2005–2012 and investigation of their correlation in 2006–2012. Literature studies, statistical analysis and the method of deduction have been used.

The last few years in Poland, starting from 2007, is a period of economic turbulence as a consequence of the ongoing economic crisis in the world. The dynamics of economic growth in this period is weakening, which is reflected for example in consumer spending. Although the consumption is reduced, but it's already existing diversity is not enlarging. The analysis of consumption in different socio-economic groups of households and in spatial terms shows that there are significant disparities between different groups of households and provinces in Poland in this respect. Although in terms of economic stability, economic growth undeniably has a positive and strong impact on the consumption growth, in conditions of crisis, slowed-down (although positive) economic growth does not reflect consumer spending.

Keywords: consumption, economic growth, economic crisis

JEL: D03, D11, D12, E01, E21, E32